

4 Hyvinvointi syntyy työstä

Tilannekuva

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on rakennettu työllä ja yrittämisellä vuosikymmenten aikana. Kansalaiset arvostavat sen tarjoamaa turvaa ja tuottamia palveluja. Heikentyvä demografia ja työvoimapula haastavat jo nyt hyvinvointiyhteiskunnan kantokykyä. Työpaikkojen määrän kasvu ja työllisyyden vahvistuminen ovat välttämättömiä julkisen talouden kestävyysparantamiseksi.

Pidemmän aikavälin tavoitteet vuoteen 2031

Suomalaisten elintason parantamiseksi, kestävä kasvun vauhdittamiseksi ja hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden rahoituspohjan turvaamiseksi hallituksen tavoitteena on 80 prosentin työllisyysaste vuoteen 2031 mennessä. Myös tehtyjen työtuntien määrää pyritään kasvattamaan.

Tavoitteet hallituskaudelle 2023–2027

Hallitus toteuttaa uudistuksia työllisyyden nostamiseksi vähintään 100 000 työllisellä. Työllisyyden kasvulla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista yli 2 miljardilla eurolla.

Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus toteuttaa laajan kokonaisuuden uudistuksia, joilla muun muassa parannetaan työnteon kannustimia, yksinkertaistetaan sosiaaliturvajärjestelmää, helpotetaan työllistämistä, kehitetään kansainvälistä rekrytointia, lisätään paikallista sopimista työmarkkinoilla, parannetaan työhyvinvointia sekä työn ja perheen yhteensovittamista ja jatketaan työvoimapalveluiden uudistamista.

4.1 Talouskasvua ja kilpailukykyä tukevat työmarkkinauudistukset

Hallitus kehittää Suomen työmarkkinoita joustavampaan suuntaan. Tarkoituksena on tukea työllisyyttä, talouskasvua, kilpailukykyä ja tuottavuuden kehitystä. Uudistukset valmistellaan kolmikantaisesti hyödyntäen elinkeinoelämän ja palkansaajien järjestöjen osaamista

ja ne toimeenpannaan hallituskauden alussa siten, että hallitus tuo työrauhaan liittyvät säädosmuutokset eduskuntaan syysistuntokaudella 2023, paikalliseen sopimiseen liittyvät säädosmuutokset kevätistuntokaudella 2024 ja muut tähän kokonaisuuteen liittyvät uudistukset kehysriiheen 2025 mennessä.

Neuvottelujärjestelmän kehittäminen ja työrauhan parantaminen

Suomen pitkän tähtäimen kilpailukyvyn vahvistamiseksi hallitus vahvistaa vientivetoista työmarkkinamallia. Laissa työriitojen sovittelusta säädetään, että palkantarkastusten yleistä linjaa ei voida ylittää valtakunnansovittelijan toimistosta tai sovittelulautakunnan toimesta annettavalla sovintoehdotuksella. Hallitus selvittää keinoja, joilla voidaan ennaltaehkäistä työtaisteluja ja edistää vapaaehtoista sovittelua.

Hallitus toteuttaa eduskunnan lausuman (EV 105/2022) ja valmistelee lainsäädännön, jolla turvataan suojelutyön järjestäminen ristiriitatilanteissa.

Hallitus valmistelee seuraavat työrauhaa parantavat esitykset niin, että ne annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2023.

Pohjoismaisen käytännön mukaisesti poliittisen työtaisteluoikeuden käyttöä rajoitetaan enintään yhden vuorokauden mittaisiin mielenilmaisuihin.

Hallitus muuttaa lainsäädäntöä niin, että tukityötaistelut asetetaan suhteellisuusarvioinnin ja työriitalain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden kohteeksi. Jatkossa laillisia tukityötaisteluita ovat ne, jotka ovat kohtuullisia suhteessa tavoitteisiin ja joiden vaikutukset kohdistuvat vain työriidan osapuoliin.

Laittomasta työtaistelusta tuomittavan hyvityssakon tasoa korotetaan ja sakon ylärajaksi säädetään 150 000 euroa ja alarajaksi 10 000 euroa. Työtuomioistuimen laittomaksi työtaisteluksi tuomitseman lakon jatkamisesta säädetään työntekijälle 200 euron seuraamusmaksu laittomaksi tuomittuun työtaisteluun osallistumisesta.

Paikallisen sopimisen lisääminen

Paikallinen sopiminen on väline yrityksen toiminnan kehittämiseksi ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Onnistunut paikallinen sopiminen perustuu luottamukseen, tietoon yrityksen tilanteesta ja molemminpuoliseen kykyyn hyödyntää lainsäädännön ja työehtosopimusten tarjoamia mahdollisuuksia.

Hallitus uudistaa lainsäädäntöä yritystasolla tapahtuvan paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisäämiseksi. Hallituksen tahtotila on, että paikallinen sopiminen on yhdenvertaisesti mahdollista kaikissa yrityksissä riippumatta siitä, kuuluuko yritys työnantajaliittoon tai millainen työntekijöiden edustusjärjestelmä yrityksessä on.

Hallitus laajentaa paikallisen sopimisen edellytyksiä poistamalla työlainsäädännöstä järjestyttävyyttä, yleissitovaa työehtosopimusta noudattavia yrityksiä koskevat paikallisen sopimisen kiellot.

Työlainsäädäntöä muutetaan niin, että myös yrityksen kanssa tehdyllä työehtosopimuksella voidaan sopia poiketa samoista työlainsäädännön säännöksistä, joista poikkeaminen on nyt mahdollista vain valtakunnallisella työehtosopimuksella.

Näennäisten nk. keltaisten ammattiliittojen perustamisen ehkäisemiseksi työehtosopimuslain säädöstä yrityskohtaisen työehtosopimusten osapuolista täsmennetään niin, että yrityskohtaisen työehtosopimuksen em. poikkeamismahdollisuudet edellyttävät, että työehtosopimuksen on työntekijöiden puolelta tehnyt joko työntekijöiden valtakunnallinen yhdistys tai siihen kuuluva työntekijöiden yhdistys.

Lainsäädäntövalmistelun pohjana on vuonna 7.6.2016 valmistunut kolmikantaisen työryhmän raportti ilman nk. luottamusmieslukkoa. Paikallinen sopiminen mahdollistetaan yritystasolla niin, että sopijana voi olla luottamusmies, luottamusvaltuutettu, muu henkilöstön valitsema edustaja tai koko henkilöstö. Luottamusvaltuutetun ja muun määräajaksi valitun henkilöstön edustajan suoja säädetään lailla samalle tasolle, kun se tällä hetkellä on laissa säädetty luottamusmiehelle. Tehtäviin valittujen henkilöiden mahdollisuus koulutukseen ja riittävään tiedonsaantiin varmistetaan.

Työtuomioistuimen tehtäviä laajennetaan niin, että se käsittelee erillisessä kokoonpanossa nk. yleissitovassa kentässä tehtyjen työehtosopimusten paikallisen sopimisen tulkintaa koskevat erimielisyydet. Työtuomioistuimen riittävät resurssit turvataan nopeiden käsittelyaikojen varmistamiseksi.

Hallituksen esitykset paikallisen sopimisen lisäämiseksi valmistellaan niin, että ne annetaan eduskunnalle kevätistuntokaudella 2024.

Leipomotyölaki kumotaan 1.3.2025 alkaen vanhentuneena.

Työllistämisen esteiden purkaminen

Hallitus uudistaa työelämän lainsäädäntöä työllistämisen esteiden purkamiseksi ja erityisesti pk-yritysten toimintaedellytysten vahvistamiseksi.

Työsopimuslain nykyistä sääntelyä määräaikaisesta työsopimuksesta muutetaan siten, että jatkossa työsopimus olisi mahdollista tehdä määräaikaisena myös ilman erityistä perustetta vuodeksi. Samalla lainsäädännössä varmistetaan, ettei muutos lisää työsopimusten perusteetonta ketjuttamista.

Työsopimuslain vaatimus lomautusilmoitusajasta lyhennetään seitsemään päivään ja tätä voidaan noudattaa työehtosopimuksen määräyksistä riippumatta.

Sairausajan palkkaa muutetaan siten, että ensimmäinen sairauspoissaolopäivä on omavastuupäivä, jolta työnantajalla ei ole velvollisuutta maksaa palkkaa ellei työehto- tai työsopimuksessa ole toisin sovittu. Omavastuupäivää ei sovellettaisi viiden vuorokauden tai sitä pidempiin sairauslomiin, eikä silloin kun työkyvyttömyys johtuu työtapaturmasta tai ammattitaudista.

Henkilöön liittyvän irtisanomisperusteen sääntelyä muutetaan niin, että työsopimuksen päättämiseen riittäisi jatkossa asiallinen syy.

Hallitus nostaa yhteistoimintalain soveltamisalan EU-säännösten mahdollistamalle tasolle, 50 työntekijää säännöllisesti työllistäviin yrityksiin ja yhteisöihin. Yhteistoimintalain vaatimuksia muutosneuvottelujen vähimmäisajoista lyhennetään puolella. Vuonna 2022 uudistetun yhteistoimintalain mahdollisia muutostarpeita arvioidaan puoliväliriihessä mm. hallintoedustuksen osalta.

Työsopimuslakiin perustuva työntekijän takaisinottovelvollisuus poistetaan alle 50 henkeä säännöllisesti työllistävissä yrityksissä ja yhteisöissä, ja tätä säädöstä voidaan noudattaa työehtosopimuksen määräyksestä riippumatta.

Kokoaikatyö on useimmille työntekijöille ensisijainen työnteon muoto, mutta myös osa-aikatyölle on perusteltua työn luonteeseen ja työntekijöiden toiveisiin liittyvää tarvetta. Hallitus pyrkii lisäämään kokoaikatyön määrää ja turvaamaan osa-aikatyötä koskevat tasapainoiset työehdot. Hallitus seuraa tässä tarkoituksessa erityisesti 1.8.2022 voimaan tulleiden lainsäädäntömuutosten vaikutuksia ja arvioi puoliväliriihen yhteydessä mahdollisia jatkotoimia.

4.2 Työelämän kehittäminen ja työhyvinvointi

Hallituksen tavoitteena on hyvä työelämä. Tämä edellyttää ihmisten työkyvyn ja työhyvinvoinnin vahvistumista sekä työn ja perheen yhteensovittamista. Hallitus edistää työelämän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä haluaa kitkeä kaikenlaisen syrjinnän työelämästä. Työvoimapalveluiden uudistusten jatkamisella tuetaan työllistymistä.

Työvoimapalveluiden uudistaminen

Hallitus uudistaa työvoimapalveluiden toimintaa. Hallitus velvoittaa hyvinvointialueet, kunnat ja Kelan tekemään yhteistyötä paikallisesti, jotta asiakas saa tarpeelliset palvelut, tuet ja niihin liittyvät velvoitteet mahdollisuuksien mukaan samasta lähipalvelupisteestä. Palvelut voidaan tuottaa lähipalveluna, vaikka järjestäjä olisi vastuukunta.

Hallitus laajentaa työvoimaviranomaisen ja palvelun tuottajien mahdollisuuksia hyödyntää tietoa toiminnan vaikuttavuuden sekä työnhakijoiden palvelunohjauksen tehostamiseksi. Hallitus ohjeistaa työvoimaviranomaisia järjestelmällisesti kartoittamaan pk-yritysten piilotyöpaikat, avaamaan yrityksiltä kerätyn tiedon piilotyöpaikoista kiinnostuneille toimijoille ja edistämään siten uusien työpaikkojen syntymistä. Servitetaan ja otetaan käyttöön toimintatavat, joilla yksityiset työnvälitysyrietykset saavat tarpeelliset tiedot työttömistä työnhakijoista.

Työvoimapalveluiden lakisääteistä palveluprosessia kevennetään, jotta rajallista resurssia voidaan käyttää tarkoituksenmukaisemmin ja asiakaslähtöisemmin. Alkukartoitukseen ja henkilökohtaiseen kohtaamiseen panostetaan. Virkailijalle annetaan enemmän harkintavaltaa ja veloitetaan yksilölliseen työllistymisen edistämiseen. Digitalisaation mahdollisuudet hyödynnetään yksilökohtaisissa palveluissa.

Hallitus uudistaa kuntouttavan työtoiminnan ja päihdekuntoutustyön työllistymistä edistäväksi. Kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavat palvelut palautetaan kuntien järjestämisvastuulle kuitenkin niin, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on mahdollisuus sopia kyseisten palveluiden järjestämisestä myös toisin esimerkiksi hyvinvointialueen kautta koko alueen laajuisesti. 16–29-vuotiaiden ammatilliseen kuntoutukseen pääsy edellyttää sairaus- tai vammadiagnoosia.

Hallitus laajentaa IPS – Sijoita ja valmenna! -toimintamallia osatyökykyisten työllistämiseksi. Mallilla tuetaan mielenterveyden häiriöihin sairastuneita henkilöitä saamaan töitä avoimilta työmarkkinoilta ja pärjäämään työssään.

Työttömyyskassoille annetaan mahdollisuus tarjota asiakkailleen työvoimapalveluita. Työvoimapalveluiden tuottavuutta parannetaan ja monituottajamallia hyödynnetään ottamalla tulosoajauksella työllistämispalveluiden kumppaniksi yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat laajemmin.

Hallitus tarkistaa TE2024-rahoitusmallin kompensaation tasoa lain voimaantulon jälkeen vuosittain kuntien välillä siten, että huomioidaan mallin kannustavuus, väestökasvun vaikutus sekä vieraskielisten että kaksikielisten, työttömien ja työllisten määrä. Rahoitusmalli ei saa muodostua yksittäisen kunnan tai alueen kannalta kohtuuttomaksi.

Hallitus selvittää eri eurooppalaisissa maissa käytössä olevia malleja haastavasti työllistävien palkkaamisen tukemiseksi.

Hallitus uudistaa palkkatukea ja kohdistaa sitä erityisesti yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Sadan prosentin palkkatuen käyttö mahdollistetaan jatkossakin myös suurimmille taloudellista toimintaa harjoittaville kolmannen sektorin toimijoille.

Työelämän vastaanottokyvykkyyttä vahvistetaan niin, että esim. osatyökykyisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden sekä matalan koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllistyminen paranee. Tarvittavat toimet selvitetään ja laaditaan kehittämisohjelma. Pk-yrityksiä tuetaan työtehtävien uudelleenjärjestelyssä matalan vaativuustason tehtävien luomiseksi.

Työelämän tasa-arvo ja syrjinnän ehkäisy

Perhevapaiden ja hoivavastuun tasaisempi jakautuminen parantaa osaltaan naisten asemaa työmarkkinoilla. Hallitus seuraa perhevapaauudistuksen tuloksia, jatkaa työtä perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta sekä edistää isien perhevapaiden käyttöä.

Hallitus selvittää keinoja vanhemmuuden kustannusten tasaisemmaksi jakautumiseksi esimerkiksi pohjoismaisten mallien mukaisesti.

Työn ja perheen yhteensovittamista tukevia palveluita kehitetään edelleen niin, että ne tukevat erilaisia perhetilanteita ja vuorotyön tekemistä. Erityisesti lasten aamu- ja iltapäivähoitoa sekä lomien aikaiseen hoidon saatavuuteen kiinnitetään huomiota, jotta varsinkin lapsiperheiden vanhempien työllistymisen esteitä poistuu.

Hallitus edistää vuoroasuvien lasten vanhempien tasaveroista asemaa turvaamalla arjen sujuvuuden kannalta välttämättömät palvelut, kuten selvittää koulukyytien saatavuutta molemmille vanhemmille.

Hallitus poistaa työelämässä esiintyviä syrjiviä käytäntöjä ja rakenteita edistämällä syrjintää koskevan lainsäädännön noudattamista tehokkaammalla informoinnilla, hyvien käytäntöjen levittämällä ja mm. alustatalouden tehokkaammalla valvonnalla. Erityisesti raskaus- ja perhevapaaseen perustuvan syrjinnän ehkäisyyn kohdistetaan tehokkaampia keinoja.

Hallitus torjuu ikäsyrjintää ja poistaa iäkkäämpien henkilöiden työllistymisen ja työllistämisen esteitä. Hallitus valmistelee viimeistään 1.1.2025 voimaan astuvan verouudistuksen, joka kannustaa eläkkeellä olevia yli 65-vuotiaita tekemään nykyistä enemmän työtä. Hallitus tarkastelee yli 55-vuotiaiden työsuhteturvaan liittyviä velvoitteita turvatakseen yli 50-vuotiaiden työuran jatkumisen. Iäkkäämpien työllistämiseen liittyviä taloudellisia velvoitteita kevennetään mm. siten, että yli 55-vuotiaina aidosti uusina työntekijöinä palkatuista henkilöistä yrityksille syntyvä työnantajien työeläkemaksun maksuluokkavaikutus poistetaan. Toteutetaan kokeilu Singaporen siltatyömallista heikentämättä julkista taloutta. Vuorotteluvapaajärjestelmästä luovutaan.

Työelämässä aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten, romanien, eri maahanmuuttajaryhmien ja maahanmuuttajanaisten, työelämään osallistumisen lisäämiseksi toteutetaan toimintaohjelma.

Hallitus edistää samapalkkaisuuden periaatetta. Anonyymin rekrytoinnin kokeilujen tuottamaa tietoa hyödynnetään ja tasa-arvolain velvoitteiden noudattamisen valvontaa tehostetaan työelämän tasa-arvon edistämiseksi. Jatketaan kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa valtion ja työmarkkinajärjestöjen kesken. Hallitus selvittää toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää ammattialojen sukupuolen mukaista eriytymistä.

Hallitus teettää taloustieteellisen vaikuttavuusanalyysin, jossa selvitetään samapalkkaisuusohjelmien, lainsäädännön muutosten, taloussuhdanteiden, työmarkkinoiden rakennemuutosten ja työmarkkinatoimenpiteiden vaikutuksia naisten ja miesten keski-ansioiden eron muutoksiin.

Hallitus edistää palkka-avoimuutta EU-direktiivin minimisäännösten mukaisesti.

Osatyökykyisten työelämään osallistumisen vahvistaminen

Hallitus edistää vammaisten ja osatyökykyisten arvostusta työelämän täysivaltaisina jäseninä.

Osatyökykyisillä ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevilla on oltava nykyistä joustavammin mahdollisuuksia osallistua työelämään. Työelämässä on edelleen liian jyrkät rajat esimerkiksi kokoaikaisen työssäolon ja työttömyyden välillä. Erityisesti vammaisten henkilöiden kannustimia ja mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille parannetaan, sekä edistetään lapsena ja nuorena vammautuneiden polkua työelämään.

Hallitus lisää tietoisuutta vammaisten henkilöiden työllistymismahdollisuuksista. Hallitus kehittää työolosuhteiden järjestelytukea ja lisää sen tunnettuutta työnantajille ja TE-asiantuntijoille. Työnantajille luodaan kannustimia työn tarjoamiseksi vammaisille henkilöille ja työtä helpottavien välineiden käyttöä edistetään tehokkaalla viestinnällä suoraan yrityksille yhteistyössä työnantajajärjestöjen ja vammaisjärjestöjen kanssa. Vammaisten yrittäjien toimintaedellytyksiä parannetaan.

Hallitus ottaa käyttöön julkisen talouden kannalta kustannustehokkaan osatyökyvyttömyyden ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaarimallin, joka tukee palkan ja eläkkeen yhteensovittamista, niin että työnteko kannattaa aina.

Hallitus mahdollistaa joustavan paluun työkyvyttömyyseläkkeeltä työelämään vakinaistamalla työkyvyttömyyseläkkeen lepäämissäännöksen.

Osa-sairauspäivärahan omavastuupäivien määrää lyhennetään työnteon kannusteiden vahvistamiseksi.

Hallitus uudistaa kuntoutuksen tukia siten, että nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismäärä lasketaan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasalle. Kuntoutusrahan määrä lasketaan ammatillisen kuntoutuksen ajalta samalle tasolle kuin kuntoutujalle myönnettävä sairausvakuutuslain mukainen sairaspäiväraha, johon hänellä olisi ollut oikeus, jos hän kuntoutuksen alkaessa olisi tullut työkyvyttömäksi.

Työkyvystä huolehtiminen ja työssä jaksaminen

Hyvinvoinnin edistämisen ja työkyvyttömyyden sekä sairauksien ennaltaehkäisyn merkitys korostuu, jotta ei menetetä vuosia työelämässä. Hallitus parantaa työhyvinvointia, vähentää työhön hakeutumisen esteitä ja poissaoloja työstä.

Hallitus vahvistaa työterveyspalveluita, aikaista hoidon tarpeen tunnistamista ja hoitoon ohjaamista, jotta työelämästä ei pudota. Hallituksen tavoitteena on uupumuksesta ja työpahoinvoinnista johtuvien sairauspoissaolojen puolittaminen tulevien viiden vuoden aikana. Sairauspoissaolojen syntymistä ja pitkittymistä ennaltaehkäistään. Vaihde-
vuosioireiden tunnistamista ja hyvää hoitoa työterveyshuollossa edistetään hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja virheellisten diagnoosien sekä sairauspoissaolojen vähentämiseksi.

Mielenterveyteen perustuvia sairauspoissaoloja vähennetään ja Työelämän ja hyvän mielenterveyden -ohjelmatyötä jatketaan. Mielenterveyttä tukevien hyvien käytäntöjen käyttöönottoa työelämässä edistetään.

Työntekijöiden psykososiaalisen kuormituksen hallintaa tehostetaan selkiyttämällä ja kokoamalla yhteen asiaa koskevia säännöksiä sekä syventämällä työpaikan ja työterveys-
huollon yhteistyötä.

Mielen hyvinvoinnin, varhaisen tuen ja hoidon palvelujen, mukaan lukien lyhytpsyko-
terapian saamista työterveyshuollossa edistetään. Työterveyspalvelujen saavutettavuutta ja työhyvinvoinnin edistämistä selvitetään etä-, alusta-, pätkä- ja vuokratyönteon piirissä
olevilla henkilöillä.

Hallitus kehittää toimintatapoja turvallisten, esteettömien työympäristöjen varmista-
miseksi myös sisäilman osalta. Hallitus edistää sisäilmaongelmista aiheutuvien oireiden
varhaista toteamista, hyvää hoitoa ja kehittää sisäilmasta sairastuneiden tukea työssä
jaksamisen parantamiseksi.

TYÖOTE-toimintamallin vakiinnuttamista selvitetään kaikille hyvinvointialueille. Kansal-
lista TYÖ2030 – Työn ja työhyvinvoinnin -kehittämisohjelman toteuttamista jatketaan.
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen roolia työikäisen väestön psykososiaalisen hyvinvoinnin
edistämisessä vahvistetaan ja varmistetaan järjestötoimijoiden edellytykset osallistua
ohjelmatyöhön työelämän kehittämiseksi mieliystävällisemmäksi.

Hallitus korostaa liikunnan lisäämisen merkitystä osana työhyvinvointia. Hallitus laajentaa
kulttuuri-, vapaa-ajan ja liikuntaseteleiden käyttöä ja luo uusia tapoja lisätä työntekijöiden
liikkumista työhyvinvoinnin parantamiseksi.

Hallitus valmistelee useamman vuoden mittaisen, myös ikääntyneitä koskevan,
työkykyohjelman työssä jaksamisen parantamiseksi ja työkyvyttömyyseläkkeiden vähen-
tämiseksi. Työpaikkojen ikäjohtamista ja työn sopeuttamista työpaikoilla kehitetään
toimintakyvyn mukaiseksi.

Hallitus edistää työturvallisuutta ja työelämän väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyä. Hallitus parantaa muun muassa hoito- ja pelastushenkilökunnan oikeussuojaa työhön liittyvissä väkivaltatilanteissa virkamiehen suojaa vastaavaksi.

Riittävästä ammattilaisten määrästä ja heidän työhyvinvoinnistaan huolehditaan. Hyvällä johtamisella ja työjärjestelyin vähennetään työssä koettua psyykkistä kuormitusta, ylläpidetään työkykyä, parannetaan työssä jaksamista ja mahdollistetaan osaltaan työurien pidentäminen.

4.3 Työhön kannustava sosiaaliturva

Yksilön ja julkisen vallan oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla tasapainossa. Yksilöllä on oikeus yhteiskunnan tukeen sellaisessa tilanteessa, jossa hän ei kykene huolehtimaan itsensä ja läheistensä toimeentulosta. Samalla työkykyisen ja työikäisen velvollisuus on osallistua työmarkkinoille ja tehdä voitavansa työkykynsä ja työmarkkina-asemansa parantamiseksi. Hallitus uudistaa sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi.

Sosiaaliturvan uudistaminen yleistuen mallilla

Hallitus toteuttaa perusturvan uudistuksen, joka parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia sosiaaliturvakomitean välimietinnön tekemät suositukset ja selvitykset huomioiden. Uudistuksen tavoitteena on aikaansaada yksi yleistuki sisältäen perusosan elämiseen, asumisosan asumiseen ja harkinnanvarainen osan viimesijaiseksi turvaksi. Yksi yleistuki vähenee työtulojen noustessa mahdollisimman lineaarisesti, jolloin työstä käteen jäävä tulo on helpommin ennakoitavaa ja työnteko kannattaa nykyistä paremmin.

Perusturvaetuuden myöntämisen ehdot ja perusteet ovat erilaiset riippuen elämäntilanteesta. Etuuden nostaminen velvoittaa osallistumaan työnhakuun, tarjottuihin palveluihin tai muihin erikseen mainittuihin velvoitteisiin, kuten koulutukseen tai kuntoutukseen.

Yhteen perusturvaetuuteen siirrytään vaiheittain tukien määräytymisperusteita yhdistämällä valtion talouden nykytila huomioiden. Etuuksien yhtenäistäminen aloitetaan luomalla asiakkaille yhden hakemuksen malli puoliväliriiheen mennessä. Hakemuksen tietojen perusteella Kela ratkaisee asiakkaalle kuuluvat etuudet ja tekee elämäntilanteeseen sopivan etuusehdotuksen.

Työmarkkinatuen, peruspäivärahan, sairauspäivärahan, Kelan kuntoutusrahan ja vanhempainpäivärahojen vähimmäistaso yhtenäistetään ja lapsikorotukset, korotusosat sekä suojaosat poistetaan. Yleistuen mallin kehittämisen yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota riittävän toimeentulon ja palveluiden turvaamiseen niille, jotka ovat tosiasiallisesti työkyvyttömiä esimerkiksi sairauksien vuoksi.

Puolueiden edustajista koostuva parlamentaarinen sosiaaliturvakomitea tarkastelee toimikaudella 2023–2027 sosiaaliturvan kehittämisen erityishuomioita, kuten eroperheiden sosiaaliturvan kokonaisuutta, vähimmäisturvan erityispiirteitä ja seuraa yleistuen valmistelua. Komitea tarkastelee sosiaaliturvan riskikategorioita, eli arvioi miten nykyiset etuudet ja niihin kytkeytyvät palvelut vastaavat ihmisten todellisia elämäntilanteita työttömyyden, sairauden ja työkyvyttömyyden eri tilanteissa. Sosiaaliturvan uudistamisessa otetaan huomioon ikävaikutukset.

Työvoimapulan helpottamiseksi hallitus parantaa matalapalkkaisen työn kannustavuutta. Työnteon kannustavuutta suhteessa sosiaaliturvaan eri elämäntilanteissa ja perhetyypeille tulee tutkia säännöllisesti rinnan perusturvan riittävyyden ja tason kanssa.

Toimeentulotuki

Suomessa myönnetään muihin Pohjoismaihin verrattuna paljon vastikkeetonta toimeentulotukea, joka muodostaa kannustinloukkuja.

Hallitus toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsestä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvana rahaetuutena. Tätä vahvistetaan siirtämällä toimeentulotukilainsäädännön kehittäminen sosiaali- ja terveysministeriön sosiaaliturva- ja vakuutusosastolle. Toimeentulotuen tasoa ja lapsikorotuksia tarkastellaan uudistuksen yhteydessä.

Hallituksen toimeentulotuen kokonaisuudistus valmistuu puoliväliriiheen mennessä. Tavoitteena on vähintään toimeentulotukea tarvitsevien määrän (väestöstä 7 %) puolittaminen ja julkistaloutta 100 miljoonalla säästävä vaikutus. Mikäli hallitus onnistuu tavoitteessaan, voidaan säästävät varat kohdentaa lapsiperheiden ja opiskelijoiden etuuksien parantamiseksi.

Toimeentulotuen velvoittavuutta lisätään laajentamalla ja sujuvoittamalla alentamismenettelyä laissa. Toimeentulotuen saamisen edellytyksenä on ensisijaisen työttömyysturvaetuuden, kuten työmarkkinatuen, hakeminen ensin. Hakematta jätetty työmarkkinatuki ja työttömyysturvan moitittavat menettelyt otetaan huomioon

toimeentulotuen laskennassa kuitenkin siten, ettei hakijan tilanne muodostu kohtuuttomaksi. Nykymuotoinen Kelan velvollisuus ohjata asiakasta palvelutarpeenarvioon poistetaan. Palvelutarpeenarvio poistetaan enintään 40 % perusosan alentamisen perusteista. Kelalla on mahdollisuus toimeentulotuen itsenäiseen takaisinperintään, kuten muissakin etuuksissa.

Työkykyistä toimeentulotuen hakijaa voidaan velvoittaa työskentelemään julkisorganisaation osoittamissa työtehtävissä tuen saannin ehtona Tanskan toimeentulotuen tapaan, mikäli työtehtäviä ja palveluita on saatavilla. Kela voi ohjata hakijaa eri palveluiden piiriin. Nuoren alle 30-vuotiaan ammatillista tutkintoa vailla olevan hakijan on hakeuduttava opiskelemaan ja vastaanotettava tarjottu opiskelupaikka tuen saannin ehtona. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä velvoittavuutta tekemällä mahdolliseksi toimeentulotuen epääminen hakijalta, joka on kieltäytynyt tarjotusta työstä, koulutuksesta, palvelusta tai velvoitteesta.

Toimeentulotuen perusosan asumiskustannuksia hallitaan jatkossa lain tai asetuksen tasolla. Toimeentulotukilaissa määritellään vuokranormit valtakunnallisilla kuntaryhmillä. Kelan etuuskäsittelijä voi hyväksyä vuokranormin ylittäviä kustannuksia vain, mikäli siihen on erityisiä tarpeita. Erityisten tarpeiden perusteista säädetään lain tasolla. Vuokranormin kustannukset ylittävälle hakijalle annetaan kolmen kuukauden aika edullisemman asunnon hankkimiseen työssäkäyntialueelta, jonka jälkeen kieltäytyminen tarjotusta edullisemmasta asunnosta johtaa tuen kohtuullistamiseen. Kunnat ja hyvinvointialueet veloitetaan kehittämään edullisia asumispalveluita ja asumisneuvontaa yhdessä kuntien vuokratyöyhtiöiden ja yksityissektorin kanssa toimeentulotukiasiakkaille yhteistyössä Kelan tietopohjan kanssa. Edullisemman asunnon etsintää edistetään toteuttamalla perustoimeentulotuen asumismenoihin 5 % omavastuuosuus.

Nykyisin toimeentulotukea myönnetään henkilöille, joilla on kiinteää varallisuutta. Selvitetään, miten varallisuus nykyistä laajemmin huomioitaisiin tulona toimeentulotukea myönnettäessä.

Toimeentulotuesta on muodostunut rinnakkainen lääkekorvausjärjestelmä, joka ei ole sopusoinnussa nykyisen sairausvakuutusjärjestelmän periaatteiden kanssa. Sairausvakuutuksen lääkekorvausjärjestelmää ja lääkkeiden maksamista toimeentulotuesta arvioidaan kokonaisuutena ja uudistetaan.

Asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja turvallisesti. Tietosuoja ei saa estää eri viranomaistahojen saamista tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta, eikä tilastojen keräämistä toiminnan kehittämiseksi. Hyvinvointialueiden digipalveluiden

yhtenäistämistä Kelan Kanta-palvelun kanssa selvitetään. Viranomaisten, kuten Kelan ja Migrin, välistä tietojenvaihtoa parannetaan, jotta Migri voi huomioida päätöksissään asiakkaiden tukeutumisen viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Perustoimeentulotuen kustannukset on lähetettävä Kelasta kunnille läpinäkyvässä muodossa kuukausittaisena tiedonantona. Hyvinvointialueen alueellisen toimeentulotuki-asioiden neuvottelukuntia laajennetaan kuntien tai alueen TE-palvelut järjestävän kunnan edustajalla. Neuvottelukuntien tehtäviin lisätään toimeentulotukimenojen kustannus-seuranta ja raportointi. Neuvottelukuntien jäsenet pyrkivät edistämään toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona esimerkiksi edistämällä kustannusten hillintää ja edullisempia asumisratkaisuja alueellaan.

Toimeentulotuen hyvinvointialueiden täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen ohjeet uudistetaan ja yhtenäistetään. Hyvinvointialueet velvoitetaan säännönmukaisesti tarkastamaan ohjeiden yhdenmukaisuus.

Työttömyysturva

Hallitus uudistaa työttömyysturvaa työhön kannustavammaksi. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehdot pidennetään 12 kuukauteen. Työssäoloehto ei kartu palkkatuetusta työstä. Työssäoloehdon euroistaminen otetaan käyttöön. Ansioturvan tasoa porrastetaan nykytasosta siten, että kahdeksan työttömyysviikon jälkeen tuki laskee 80 % tasolle alkuperäisestä ja 34 viikon jälkeen 75 % tasolle alkuperäisestä. Lomakorvausten jaksotus palautetaan. Omavastuupäivät palautetaan viidestä seitsemään. Työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä luovutaan. Työnteon kannustimien parantamiseksi työttömyysturvan lapsikorotukset poistetaan, mikä uudelleen kohdennetaan lapsiperheille. Työttömiä kannustetaan kokopäivätyöhön poistamalla työttömyysturvan suojaosat ja uudistuksen vaikutuksia seurataan.

Hallitus selvittää puoliväliriiheen mennessä universaalien ansiosidonnaisen mallin ja työttömyysturvan keston lineaarimallin suhteessa työssäoloehtoon.

Nykymuotoinen työmarkkinatuki uudistetaan. Työttömäksi jääneelle henkilölle turvataan laaja alkukartoitus, jonka jälkeen hän vastaanottaa yksilöllisiä ja työllistymistä edistäviä palveluita velvoitteineen. Erityisesti nuoret alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin. Samalla huolehditaan riittävästä palveluista ja henkilökohtaisesta kohtaamisesta.

Työmarkkinatuen syyperusteisia saantiehtoja kehitetään niin, että ne tunnistavat paremmin pitkäaikaistyöttömyyden erityisenä elämäntilanteena ja riskinä syrjäytymiselle, jotta etuuteen voidaan liittää osallisuutta ja sosiaalista integraatiota edistäviä palveluja polkuna kohti työllistymistä edistäviä palveluita samoin oikeuksin ja velvoittein. Etuuden lähtökohtana on velvoite osallistua palveluihin, jotka koskevat aktiivista työn hakemista tai koulutukseen, kotoutumiseen, kuntoutukseen ja muihin osallisuutta sekä sosiaalista integraatiota edistäviin palveluihin osallistumista.

Työmarkkinatuen nettotaso saatetaan vastaamaan perustoimeentulotuen perusosan tasoa. Riittävä ja todennettu kotimaisen kielen osaaminen nostaa työmarkkinatuen nykyiselle tasolle.

Sovitellun työttömyysturvaetuuden saajalta voidaan aina edellyttää kokopäivätyön hakemista tai osallistumista TE-palveluiden toimintaan osa-aikaisen työnteon rinnalla.

Yleinen asumistuki

Hallitus toteuttaa asumistuen kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on tukien kohdistuminen tukea eniten tarvitseville ryhmille.

Yleisestä asumistuesta poistetaan 300 euron ansiotulovähennys. Yleisen asumistuen perusomavastuu korotetaan 42 %:sta 50 %:iin. Asumistuen taso tarkistetaan 70 prosenttiin hyväksyttyjen asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Asumistuen kuntaryhmät 1 ja 2 yhtenäistetään tasolle 2.

Yleisessä asumistuessa otetaan käyttöön 10 000 € varallisuusraja. Ylittävästä osasta lasketaan 20 prosenttia huomioitaviin vuosituloihin 50 000 € saakka, jonka jälkeen asumistukea ei saa. Varallisuuteen ei lasketa mukaan tuottamatonta omaisuutta kuten autoa, omassa käytössä olevaa kiinteistöä tai kesämökkiä.

Omistusasuntoon ei saa jatkossa yleistä asumistukea.

Yrittäjän asumistuen arvioinnin perusteeksi otetaan YEL-työtulon sijaan kaikki todelliset tulot.

Opiskelijoiden yleisen asumistuen rinnalle selvitetään ja kehitetään yhteisasumista suosiva ja taloudellisesti houkutteleva vaihtoehto.

Yleisen asumistuen kustannusten osittainen siirto kunnille selvitetään.

Toimeentulotuen perusosaan sisällytetään viiden prosentin omavastuu toimeentulotuen asiakkaan tarpeellisten suuruisten asumismenojen määrästä.

Perhe-etuudet

Hallitus vahvistaa yhteiskunnan lapsi- ja perhemyönteisyyttä. Hallitus laatii väestöpoliittisen selonteon, jossa tarkastellaan lapsiperheiden hyvinvointia, toimeentuloa, työn ja perheen yhteensovittamista sekä tahattomasti lapsettomien tilannetta. Selonteossa etsitään toimenpiteitä, jotka vaikuttaisivat positiivisesti syntyvyyteen. Selonteossa huomioidaan erityisesti pikkulapsiperheiden, yksinhuoltajien, opiskelijaperheiden ja monilapsisten perheiden erityishaasteet.

Lapsiperheiden toimeentuloa parannetaan nostamalla alle kolmevuotiaiden lapsilisää, lisäämällä lapsilisien yksinhuoltajakorotusta, kehittämällä opiskelijoiden huoltajakorotusta ja korottamalla lapsilisää monilapsisille perheille.

Muu sosiaaliturva

Omaishoidon arvo korostuu ikääntyvässä yhteiskunnassa ja hallitus näkee sen arvokkaana osana suomalaista hyvinvointipalvelua. Omaishoito vahvistaa merkittävästi julkista taloutta. Hallitus tekee puoliväliriiheen mennessä omaishoitolain kokonaisuudistuksen, jossa huomioidaan mm. työ- ja eläkeikäisten omaishoitajien erityistarpeet. Selvitetään omaishoidontuen verotuksen kohtuullistamista. Omaishoidontuen siirtämistä Kelan maksettavaksi selvitetään. Jatketaan omaishoidontuen kriteerien yhtenäistämistä. Omaishoidontukea tulisi pyrkiä tarjoamaan, mikäli se korvaa laitoshoidon. Omaishoitajien vapaiden järjestelyjä ja niiden käytön esteitä sekä muuta tuen tarvetta selvitetään.

Hallitus tunnistaa työelämän muutoksen, jossa yrittäjyys ja palkkatyö eri elämänvaiheissa ja jopa rinnakkain ovat yhä useamman työikäisen tapa ansaita elantonsa. Hallitus valmistelee puoliväliriiheen mennessä mallin yhdistelmävakuutukseksi parantaakseen niiden henkilöiden sosiaaliturvaa, jotka toimivat samaan aikaan yrittäjinä ja palkansaajina.

Työasuntovähennyksen määräaikaista laajentamista perheettömille selvitetään.

Hallitus säilyttää ulosoton suojaosan nykyisellä tasolla, kunnes jatkotoimista on päätetty.

Sosiaalista luototusta vahvistetaan ja se siirretään Kelan hoidettavaksi.

Hallitus selvittää vakuutuslääkäreiden ja hoitavien lääkäreiden osuutta ja yhteistyön kehittämisen tarpeita potilaiden etuuksien paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi toteutumiseksi puoliväliriiheen mennessä.

Sisäilmasairastuneiden ja kroonisen väsymysoireyhtymän (ME/CFS-) potilaiden tarvitsemien tukien, sairaus- ja kuntoutusetuuksien toteutumista edistetään.

4.4 Kansainvälinen rekrytointi

Suomen työmarkkinoilla on pula osaavasta työvoimasta. Hallitus vastaa osaajapulaan panostamalla kansainväliseen rekrytointiin ja vahvistaa samalla edellytyksiä talouden kasvuun.

Osaavan ja koulutetun työvoiman vajeeseen puututaan tehokkailla keinoilla muun muassa sujuvoittamalla ulkomaisten tutkintojen tunnustamista ja panostamalla lähtömaakoulutuksiin. Työvoiman kielitaidon turvaamiseksi molempien kotimaisten kielten koulutuksen ja kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan.

Suomen vetovoimaa parannetaan usealla eri toimenpiteellä. Myös ulkomailla asuvien suomalaisten paluumuuttamista takaisin Suomeen helpotetaan.

Vetovoima

Hallitus vahvistaa erityisesti korkeasti koulutettujen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan, vientiteollisuuden ja kausityöntekijöiden työperäisen maahanmuuton osalta positiivista maakuva, työmahdollisuuksien markkinointia sekä tiedottamista rekrytointimahdollisuuksista ulkomailla suomalaisille työnantajille valituista kohdemaista, joista Suomeen tulleet ovat yleensä työllistyneet ja integroituneet hyvin.

Hallitus edistää aktiivisesti työvoiman liikkuvuutta Euroopan unionin sisällä muun muassa panostamalla tiedon levittämiseen Suomessa olevista työ- ja opiskelumahdollisuuksista sekä suuntaamalla kohdennettuja rekrytointitoimia etenkin korkean työttömyysasteen maihin. Kohdistetuin toimin edistetään ulkomailla asuvien suomalaisten maahan paluuta Suomeen.

Kohdemaiden suurlähetystöjen valmiuksia edistää ulkomaisten osaajien rekrytointia vahvistetaan siten, että erityisvastuu prosessista on Business Finlandilla ja ulko-ministeriöllä. Hallitus edistää Suomen maabrändiä kansainvälisillä työmarkkinoilla yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa. Muun muassa yhteiskunnan vakaus ja turvallisuus huomioidaan keskeisinä osina hyvää maabrändiä.

Suomalaisten työmarkkinoiden mainetta parannetaan puuttumalla aktiivisesti ja ennakoivien työmarkkinoilla esiintyviin väärinkäytöksiin.

Poikkihallinnollista toimintaohjelmaa (Talent Boost) korkeasti koulutettujen henkilöiden kansainvälisen rekrytoinnin sekä Suomen pitovoiman lisäämiseksi edistetään.

Hallitus selvittää työperusteisen maahanmuuton osalta pitovoimaan vaikuttavat tekijät ja edistää niitä muiden toimijoiden kanssa.

Edistetään ulkomaisten avainhenkilöiden verokannustimia.

Yritykselle tehdään verovapaaksi henkilökuntaeduksi maahantuloprosessiin liittyvät maksut.

Hallitus selvittää opintolainahyvityksen kaltaisen hyvityksen luomista EU/ETA-maiden ulkopuoliselle, suomalaisesta korkeakoulusta tai muusta suomalaisesta oppilaitoksesta valmistuneelle, lukausmaksua maksaneelle ja Suomessa määräajan työskennelleelle henkilölle.

Koulutus

Lähtömaakoulutukset järjestetään koordinoitusti luotettaviksi todettujen toimijoiden kanssa. Oppilaitosten osaamista ja kokemusta hyödynnetään lähtömaa-, kielikoulutus- ja kotoutumiskoulutusten toteuttamisessa. Lähtömaakoulutuksen laatua parannetaan ja Suomeen töihin tai koulutukseen tulevien henkilöiden koko koulutusprosessi aina lähtötaso-osaamisen kartoituksesta työllistymiseen asti varmistetaan.

Englanninkielisten ammatillisten opintosisältöjen tarjontaa lisätään varmistaen samalla mahdollisuus kotimaisten kielten riittävään opiskeluun. Ulkomailla suoritettujen tutkin-tojen vastaavuusvaatimuksia kevennetään ja tutkintojen yhteneväisyys olennaisilta osiltaan vastaavan suomalaisen tutkinnon kanssa varmistetaan.

Tutkintojen tunnustamisen käsittelyaikoja sujuvoitetaan. Hallitus saattaa voimaan pysyviä ja vaihtoehtoisia malleja ulkomaisten tukintojen täydentämiseksi, esimerkkinä näyttötutkinnot ja lisäkoulutus sekä työpaikoilla tapahtuva oppiminen muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. Ulkomailla suoritettun suomi tai ruotsi toisena kielenä -opettajapätevyyden hyväksyminen Suomessa mahdollistetaan, mikäli henkilö on suorittanut opettajatutkintonsa siten, että hänellä on ollut suomen tai ruotsin kieli pääaineena ulkomaisessa yliopistossa.

Molempien kotimaisten kielten koulutuksen ja kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan. Korkeakouluja kannustetaan lainsäädännöllä lisäämään kotimaisten kielten opetuksen tarjontaa ulkomaisille opiskelijoille. Oppilaitoksia ohjataan sisällyttämään työelämässä suoritettavia työssäoppimisjaksoja opiskelijoiden ja työnantajien välisen kohtaanto-ongelman helpottamiseksi.

Englanninkielisten varhaiskasvatuspaikkojen ja perusopetuksen oppilaspaikkojen tarjontaa edistetään sen vaarantamatta kotimaisilla kielillä järjestettävää varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Samalla edistetään mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä, jotta kotoutuminen ja siirtyminen kotimaisilla kielillä tapahtuvaan varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen helpottuisi. Koulun aloittamista kesken lukuvuoden sujuvoitetaan.